

Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeğinin Türkçe Versiyonunun Geçerlik ve Güvenirliği

Ahmet AKIN*

Melek SÜLER**

Koray SÜLER ***

Pınar TOPÇUOĞLU ****

Hifa Şeyma DEMİRBAKAK *****

Fatma İNCEMAN*****

Özet

Bu çalışmanın amacı, Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeğini (Lukacs & Quan-Haase, 2015) Türkçe'ye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ve güvenirliliğini incelemektir. Araştırma 247 yetişkin birey üzerinde yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları 10 madde ve iki alt boyuttan (aktiviteye dayanan gerginlik, duygusal kökenli gerginlik) modelin iyi uyum verdiğini göstermiştir ($\chi^2= 68.84$, $sd= 34$, $RMSEA= .065$, $CFI= .98$, $IFI= .98$, $GFI= .95$, $SRMR= .023$). Ölçeğin iç tutarlık güvenirlilik katsayıları .84 ve .94 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, ölçeğin geçerlik ve güvenirliliğinin sağlandığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Romantik ayrılık, facebook®, geçerlik, güvenirlilik, doğrulayıcı faktör.

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik ABD, aakin@sakarya.edu.tr

** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, saranda.raba@ogr.sakarya.edu.tr

*** Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, radasueda@gmail.com

**** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, msdkylmz@gmail.com

***** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, hifademirbakak@gmail.com

***** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD

1. GİRİŞ

Romantik ilişkilerde ayrılık iki kişinin ilişkilerinin bozulması sonucunda oluşan bir durumdur. Bireylerin yaşadığı ayrılık; ilişkiye verdikleri önem derecesinde bireylere üzüntü yaşatmakta ve bu süreçte fizyolojik ve psikolojik bir takım problemler yaşanmaktadır. Horowitz ve diğerleri (1997) ayrılık acısını; bir kaybın ardından uzun ve yoğun süren bir duygu ve karmaşık bir hüznün olarak tanımlamış ve yoğun düşünceler, çeşitli duyguların sancısı, stresli arzulama, yoğun yalnızlık ve boşluk hissi, yapılan aktivitelerde ilgi kaybı olarak açıklamıştır.

Genel olarak yorucu ve sancılı olan ayrılık sürecini bireyler psikolojik olarak farklı duygulanım düzeylerinde deneyimlemektedir. Ayrılıklar çoğunlukla üzüntülü olmakta ve bazı bireylerde psikolojik bozukluklara bile neden olabilmektedir (Sprecher, Felmler, Metts, Fehr, & Vanni, 1998; Tashiro & Frazier, 2003). Tashiro ve Frazier (2003) yaptığı araştırmada ayrılık sonrası süreçte ayrılan ve terk edilenin aynı seviyede stres yaşadıklarını ifade etmiştir. Romantik ilişkilerde ayrılığın sonucunda derin üzüntü, kalp kırıklığı ve öfke gibi negatif etkilere neden olan tepkiler oluşabilmektedir (Barber & Cooper 2014; Simpson 1990; Sprecher, 1994; Tashiro & Frazier 2003). Barber ve Cooper (2014) romantik ilişkide ayrılığın hemen ardından gelen stresli durumun aşamalı olarak altı ay sonra iyileşmeye başlayacağını ifade etmiştir. Depresyon, uyku sorunları, yaşam doyumsuzluğu ve öznel iyi oluşun azalmasında ayrılık sonrasında yaşanan stres tetikleyici olmaktadır (Field, Diego, Pelaez, Deeds, & Delgado, 2009; Rhoades, Kamp-dush, Atkins, Stanley & Markman, 2011). Romantik ayrılığın çok boyutlu psikolojik sonuçlarından bazıları kaygı ve depresyon gibi stres reaksiyonlarına ek olarak yalnızlık, sosyal izolasyon, sosyal aktivitelere katılmada isteksizlik ve sosyal medyaya ilginin azalmasıdır. Ayrıca ayrılık duygusal ve bilişsel olarak zihnin sürekli olarak eski partneri ile ilgili meşgul olmasına sebep olmaktadır (Sweeper & Halford, 2006).

Evlü çiftlerin boşanma sürecini psikososyal stres bakımından daha yoğun yaşadıkları görülmektedir. Çünkü aileler çeşitli yaşam alanlarında kendilerini alıştırmaları ve uyum sağlamaları gereken birçok stresli değişim yaşamaktadır (Amato, 2000). Alanyazın incelendiğinde ayrılık süreçlerinin negatif etkileri üzerinde durulduğu, ayrılık sonrasında olumlu etkileri üzerinde sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalardan birinde romantik ilişkilerde yaşanan ayrılık sonrası stresi, affedicilik ve travma sonrası gelişim gibi pozitif duyguların olumlu etkilediği görülmüştür (Tashiro & Frazier, 2003). İlişkilerde affedicilik öfke, anksiyete, depresyon ile negatif bir ilişki içinde aynı zamanda yaşam doyumu, huzur, dışadönüklük ve empati ile de pozitif bir ilişki içindedir (Thompson & diğerleri, 2005; Worthington & diğerleri, 2005).

Her geçen gün milyonlarca insan Facebook® gibi sosyal medya sitelerine katılmaktadır. Bunun yanı sıra bilgi paylaşımında bulunarak, güncel aktivitelerini paylaşarak, diğer insanlarla iletişim kurarak öz-sunumu gerçekleştirebilir bir çevrim içi havuz yaratmaktadır (Litt, 2013). Facebook®, arkadaşların ve partnerlerin profillerindeki güncellemeleri ve değişimleri listesine yeni eklenen kişiler ve profil duvarına yazılan mesajlar hakkında diğer bireylere kolay erişim imkanı sunmaktadır (Muisse, Christofides, & Desmarais, 2009). Bireyler Facebook® kullanma nedenleri olarak diğer kişilerle iletişimini sürdürmek ve onların sosyal platformda paylaştıkları aktiviteleri gizlice takip edebilmek olarak ifade etmiştir (Joinson, 2008). Facebook® insanlar arasında iletişimi kolaylaştırdığı için eski romantik partnerlerle iletişimi arttırılabilmekte bunun sonucunda da ilişkide olan partnerleri tarafından kıskançlık ve güphe yaratılmaktadır (Muisse & diğerleri, 2009). Facebook® kıskançlığı, partnerinin ve yakın ilişkilerinin elektronik işlemlerini gözetlemek ve takıntılı internet kullanımı romantik ilişkilere zarar vermektedir (Papp, Danielewicz, & Cayemberg, 2012; Utz & Beukeboom, 2011).

Facebook®'ta gizlice takip etme davranışının en çok eski partnerleri izlemek için tercih edildiği görülmüştür (Cupach & Spitzberg, 2007). Lyndon, Bonds-Raacke ve Catty'nin (2011) yaptığı araştırmaya göre katılımcıların üçte ikisi Facebook® üzerinden eski partnerleriyle iletişim halindedir. Yarısından fazlası ise eski partnerinin fotoğraflarına, eski partnerinin yeni romantik partneriyle olan fotoğraflarını bulmak için baktığını kabul eder. Bireyin ayrılık yaşadığı eski partnerini Facebook®tan gizlice izlemeye devam etmesi bireydeki romantik kıskançlığı ortaya çıkarmakta ve eski partnerini gözetleme davranışının arttırmasına neden olmaktadır (Muisse & diğerleri, 2009). Eski romantik partnerin Facebook® güncellemelerini izlemek, ayrılık sonrası yaşanan üzüntülü ve stresli sürecin ardından duygusal iyileşme ve gelişmeyi engelleyebilmektedir. Eski partnerin Facebook® sayfasını ve arkadaş listesindeki kişileri sık sık izlemek, bireyin ayrılık sonrası yaşadığı olumsuz duygusal problemlerini, seksüel isteğini ve olumsuz duygularını önemli ölçüde arttırmaktadır (Marshall, 2012).

Sonuç olarak sosyal medya sitelerinden en popüler olan Facebook® hayatımızda önemli bir rol oynamaktadır. Romantik ilişkiler Facebook® üzerinden başlayabildiği gibi Facebook® üzerinden de sonlanabilmektedir. Romantik ilişkilerde Facebook® romantik ayrılık konusunda bilgilendirme ve bilinçlenme, ayrılık sonrası yaşanan stres konusunda farkındalık sağlayacaktır. Bu araştırmanın amacı Lukacs ve Quan-Haase (2015) tarafından geliştirilen Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir.

2. YÖNTEM

2.1 Çalışma Grubu

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik analizleri, yaş ortalaması 20.36 olan ve 169'u kadın, 78'i erkek toplam 247 yetişkin birey üzerinde yürütülmüştür.

2.2 Veri Toplama Aracı

Yetişkin bireylerin Facebook®ta romantik ayrılık konusuna yönelik düşüncelerini değerlendirmek amacıyla Lu-kacs ve Quan-Haase (2015) tarafından geliştirilen Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeği, 10 maddeden ve aktiviteye dayanan gerginlik ve duygusal kökenli gerginlik şeklinde iki alt boyuttan oluşan 5'li Likert tipi ("1" Kesinlikle Katılmıyorum, "5" Kesinlikle Katılıyorum) bir derecelendirme içermektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, Facebook®ta romantik ayrılık konusunda bireylerin yaşadıkları gerginlik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayıları aktiviteye dayanan gerginlik alt boyutu (öz-değer; 1.11, açıkladığı varyans oranı; 11.1) için .85 ve duygusal kökenli gerginlik alt boyutu (öz-değer; 5.64, açıkladığı varyans oranı; 56.38) için .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri .48 ile .90 arasında değişmektedir.

2.3 İşlem

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sürecinde, öncelikle ölçeği geliştiren Anabel Quan-Haase ile elektronik posta yoluyla iletişim kurulmuş ve ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. İlk aşamada, ölçeğin İngilizce formu iyi düzeyde İngilizce bilen 3 öğretim üyesinden oluşan bir komisyon tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha sonra bu Türkçe formlar geri tercüme edilerek Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Daha sonra Türkçe form anlam ve dil bilgisi açısından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Ardından denemelik Türkçe form, psikolojik danışma ve rehberlik ve ölçme ve değerlendirme alanında uzman olan 3 öğretim üyesine inceletilerek görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık yöntemiyle, madde analizi ise düzeltilmiş madde-toplam korelasyonuyla incelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri için LISREL 8.54 ve SPSS 15 paket programları kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1 Madde Analizi ve Güvenirlik

Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .69 ile .87 arasında sıralandığı görülmüştür. Ölçeğin Türkçe Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayıları .84 ve .94 olarak bulunmuştur. Bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Aktiviteye dayanan gerginlik			Duygusal kökenli gerginlik			
Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach alfa	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon	Madde silindiğinde Cronbach alfa	
1	,69	,80	4	,82	,93	
2	,74	,76	5	,83	,93	
3	,71	,79	6	,82	,93	
			7	,79	,93	
			8	,83	,93	
			9	,87	,93	
			10	,68	,94	

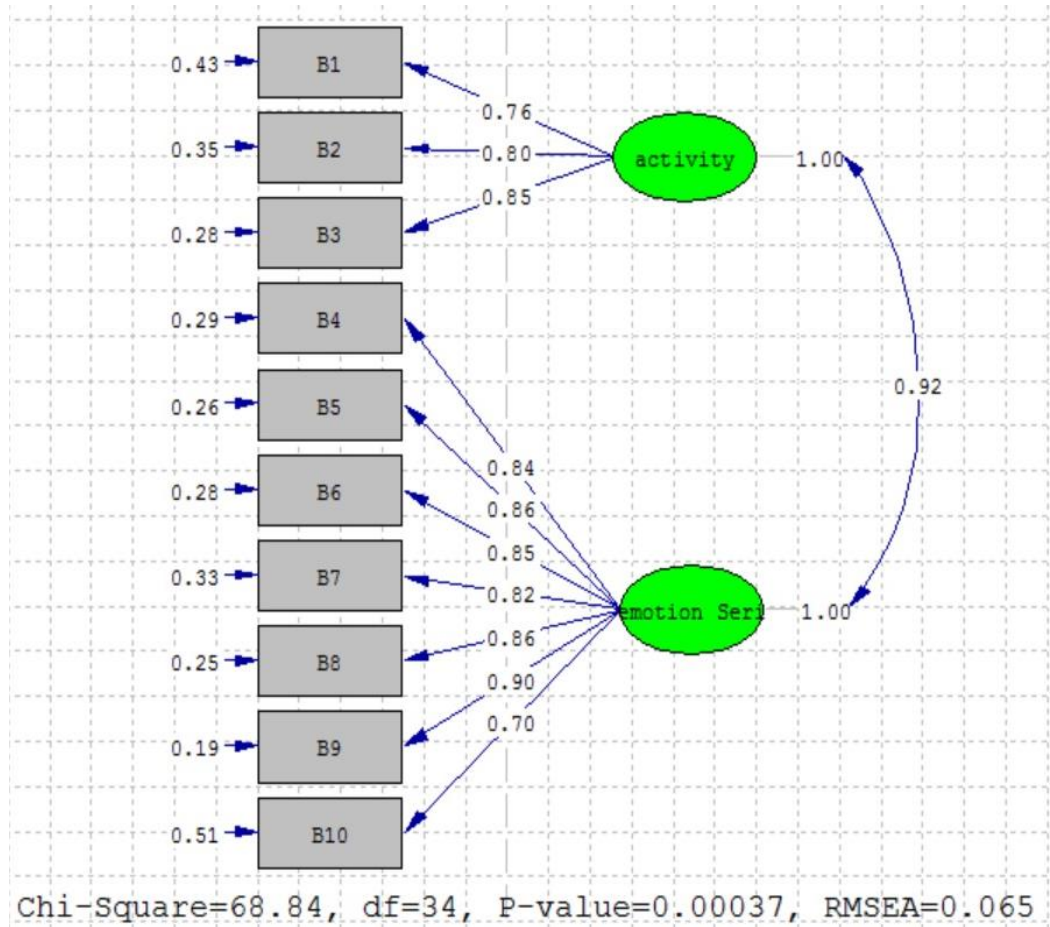
3.2 Yapı Geçerliği

Doğrulayıcı Faktör Analizi. Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeğinin yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen uyum indeksi değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Facebook© Romantik Ayrılık Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

χ^2	sd	χ^2/df	RMSEA	CFI	IFI	GFI	SRMR
68.84	34	2.02	.065	.98	.98	.95	.023

Doğrulayıcı faktör analizi ile model-veri uyumuna ilişkin hesaplanan istatistiklerden en sık kullanılanları Ki-kare (χ^2), χ^2/df , RMSEA, RMR, GFI ve AGFI' dir. Hesaplanan χ^2/df oranının 5'ten küçük olması, GFI ve AGFI değerlerinin .90'dan yüksek olması, SRMR ve RMSEA değerlerinin ise .05'ten düşük çıkması, model-veri uyumunu göstermektedir (Jöreskog ve Sorbom, 1996). Doğrulayıcı faktör analizine ait faktör yükleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Facebook© Romantik Ayrılık Ölçeğine İlişkin Path Diagramı ve Faktör Yükleri

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada, Lukacs ve Quan-Haase (2015) tarafından geliştirilen Facebook© Romantik Ayrılık Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesinde, doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde, iki alt boyutlu modelin iyi uyum verdiği ve ölçeğin orijinal faktör yapısının, Türkçe formun faktör yapısıyla uyumlu olduğu görülmüştür (Hu & Bentler, 1999). Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Sipahi, Yurtkoru & Çınko, 2008) dikkate alınırsa, ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliğinin sağlandığı görülmektedir. Öte yandan yapılan madde analizi sonucunda, ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının .30 ölçütünü de karşıladığı görülmüştür.

Facebook® yüz yüze iletişime gerek kalmadan kişilerin sosyal bağlantılarını kolayca öğrenmesine olanak sunmaktadır. Bu bakımdan eşsiz erişim imkanı tanımakta olan Facebook® aracılığıyla bireyi, sayfasında yapılan güncel paylaşımlarla kendisiyle ilgili durumları, fotoğrafları sunabilmekte ve öz-sunumunu kontrol edebilmektedir (Valkenburg, 2011). Kullanıcılar Facebook® üzerinden kişilerle bağlantıyı koparmak istememekte ve Facebook® hesaplarını silmeye bile olumlu bakmamaktadır (Gershon, 2010). Gelişen teknolojiyle birlikte yaşamımızın içine nüfuz eden sosyal medya, kişilerin romantik ayrılık sonrasında Facebook® ve diğer sosyal medya araçlarında nasıl davrandıklarını etkilemektedir.

Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeğinin, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre ölçeğin kullanıma hazır olduğu söylenebilir. Ancak ölçeğin test tekrar-test tekniğiyle ileride yapılacak çalışmalarda güvenilirliğinin belirlenmesi ve Facebook® Romantik Ayrılık Ölçeğinin diğer değişkenlerle incelenmesi faydalı olacaktır. Facebook®'un romantik ayrılıkları nasıl etkilediği konusunda farkındalık sağlamak; bireylerin duygusal ve romantik anlamda olumlu yönde geliştirecek ve yaşam doyumunun artmasına katkı sağlayacaktır. Teknolojilerin gelişmesiyle birlikte insan ve toplum bilimi olan bu alanda yapılacak olan çalışmalarda önemli bir adım olan Facebook® Romantik Ayrılık ölçeğinin kullanımının yaygınlaşması oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *J Marriage Fam*, 62, 1269-1287.
- Barber, L. L., & Cooper, M. L. 2014. Rebound Sex: Sexual motives and behaviors following a relationship breakup. *Archives of Sexual Behavior*, 43(2), 251-265.
- Cupach, W., & Spitzberg, B. (2007). The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 64-86.
- Field, T., Diego, M., Pelaez, M., Deeds, O., & Delgado, J. (2009). Breakup distress in university students. *Adolescence*, 44(176), 705-727.
- Gershon, I. (2010). *The breakup 2.0: Disconnecting over new media*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Horowitz, M. J., Siegel, B., Holen, A., Bonanno, G. A., Milbrath, C., & Stinson, C. H. (1997). Diagnostic criteria for complicated grief disorder. *American Journal of Psychiatry*, 154, 904-910.
- Joinson, A. N. (2008) 'Looking at', 'looking up' or 'keeping up with' people? Motives and uses of Facebook. In Proceedings of the 26th Annual SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (Florence, Italy, April 5-10, 2008), *CHI'08. New York: ACM*, s. 1027-1036.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996). *LISREL 8: User's reference guide*. Scientific Software International.
- Litt, E. (2013). Understanding social network site users' privacy tool use. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1649-1656.
- Lyndon, A., Bonds-Raacke, J., & Cratty, A. D. (2011). College students' Facebook stalking of ex-partners. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14, 711-716.
- Lukacs, V., & Quan-Haase, A. (2015) Romantic breakups on Facebook: new scales for studying post-breakup behaviors, digital distress, and surveillance. *Information, Communication & Society*, 18(5), 492-508,
- Marshall, T. C. (2012). Facebook surveillance of former romantic partners: Associations with postbreakup recovery and personal growth. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(10), 521-526.
- Muise, A., Christofides, E., & Desmarais, S. (2009). More information than you ever wanted: Does Facebook bring out the greeneyed monster of jealousy? *CyberPsychology & Behavior*, 12, 441-444.
- Papp, L. M., Danielewicz, J., & Cayemberg, C. (2012). Are we Facebook official? Implications of dating partners' Facebook use and profiles for intimate relationship satisfaction. *CyberPsychology, Behavior, & Social Networking*, 15, 85-90.
- Rhoades, G. K., Kamp-Dush, C. M., Atkins, D. C., Stanley, S. M. & Markman, H. J. (2011). Breaking up is hard to do: The impact of unmarried relationship dissolution on mental health and life satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 25(3), 366-374.
- Simpson, J. A. 1990. Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971-980.

- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. & ınko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Sprecher, S. (1994). Two sides to the breakup of dating relationships. *Personal Relationships*, 1(3), 199-222.
- Sprecher, S., Felmlee, D., Metts, S., Fehr, B., & Vanni, D. (1998). Factors associated with distress following the breakup of a close relationship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 791-809.
- Sweeper, S., & Halford, K. (2006). Assessing adult adjustment to relationship separation: The Psychological Adjustment to Separation Test (PAST). *J Fam Psychol*, 20, 632-640.
- Tashiro, T., & Frazier, P. (2003). I'll never be in a relationship like that again: Personal growth following romantic relationship breakups. *Personal Relationships*, 10, 113-128.
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hofnian, L., Miehaei S. T., Rasmussen, H. N., Billings, *et al.* (2005). Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *Journal of Personality*, 75, 313-371.
- Utz, S., & Beukeboom, C. J. (2011). The role of social network sites in romantic relationships: effects on jealousy and relationship happiness. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 16, 511-527.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Social consequences of the Internet for adolescents: A decade of research. *Current Directions in Psychological Science*, 18, 1-5.
- Worthington, E. L. Jr., Witvliet, C. V., Pietrini R., & Miller, A. J. (2007). Forgiveness, health, and well-being: A review of evidence for emotional versus decisional forgiveness, dispositional forgiveness, and reduced unforgiveness. *Journal of Behavioral Medicine*, 30, 291-302.